

DE OÖNSKADE

En rapport om de
ensamkommande
marockanska
barnen i Sverige

PETER LEANDER

Stockholm, mars 2016

Tryckeri: Kampanjmakarna/Kjellis offset

Produktion: Bon Relations

Foto: Christian Gustavsson (där inget annat anges)

Författare: Peter Leander

Förord

”Jag sover under en bro. Ibland i en bil ... jag vill inte leva det här livet.” Så börjar vår resa med Adel, när han kliver in på vårt kontor i september 2015. Adel berättar att han bott på gatan under större delen av sitt liv. När han var 10 år fick han lämna, eller fly, hemmet i Marocko. Sedan dess har han drivit runt i Marocko och Europa tills han för två år sedan kom till Sverige och sökte asyl. Men Adel får inte stanna. Han har fått avslag. På grund av att han saknar ID-handlingar kan han dock heller inte skickas tillbaka till sitt hemland. I detta för honom obegripliga vakuum försöker han överleva.

Utöver arbetet med det enskilda barnet bedriver Barnrättsbyrån påverkansarbete för att förbättra fler barns livsvillkor. Vilken fråga vi väljer att driva beror helt på vilka uppdrag vi får av barnen. Barnens erfarenheter är ovärderliga källor av kunskap om hur vårt samhälle fungerar och vart det brister. När vi träffade Adel för första gången hade vi ingen aning om hur mycket vi skulle komma att lära oss av honom. Om ett människoöde och om ett system som står handfallet inför hur det ska agera.

Med avstamp i Adels berättelse belyser denna rapport ensamkommande marockanska barn och ungdomars situation i Sverige – de svårigheter de möter i ett stelbent system, de mänskliga konsekvenserna samt vilka möjligheter som finns att hjälpa.

Innehålls- förteckning

Förord	3
Sammanfattning	7
Inledning	10
Bakgrund	15
Polisen: "De avviker och faller mellan stolarna"	19
Migrationsverket: "Marocko prioriterar inte den här frågan"	24
Socialtjänsten: "Jag vet fler som det har gått dåligt för än som det har gått bra för"	33
Intervju: Ann Linde, statssekreterare hos inrikesminister Anders Ygeman	39
Barnrättsbyråns förslag på förändringar i mottagandet av ensamkommande barn utan asylskäl	43
Källor	45

Vi vill rikta vårt varma tack till alla de barn som varit modiga nog att ta kontakt med oss och dela sina berättelser. Många av dem har vi fått följa med på en resa mot en bättre tillvaro, vilket vi är så oerhört glada för. Vi vill också tacka de vuxna som har funnits runt barnen i form av anställda på myndigheter, skolor, boenden, idrottsklubbar, andra barnrättsorganisationer etc. Men också barnens anhöriga, kompisar och viktiga vuxna.

”

**Jag vill inte säga att
alla har varit gatubarn
– den distinktionen
är ganska hård.**

Christian Frödén, Stockholmspolisen

Sammanfattning

Syftet med denna rapport är att ur ett juridiskt och socialt perspektiv belysa det limbo som många i gruppen ensamkommande barn och ungdomar från Marocko hamnar i när de får avslag på sin asylansökan i Sverige. I rapporten intervjuas myndighetspersoner från Polisen, Migrationsverket och socialtjänsten. Även statssekreteraren hos inrikesminister Anders Ygeman intervjuas. Tjänstemännen berättar om sina erfarenheter av att arbeta med ensamkommande unga från Marocko och den svåra situation som många i denna grupp hamnar i. Rapporten har ett Stockholmsperspektiv, men de problem som tas upp är i stor utsträckning giltiga för de flesta svenska storstäder, där dessa barn och ungdomar lever.

Den bild som växer fram i intervjuerna är att ensamkommande barn och ungdomar från Marocko i mycket större utsträckning hamnar i en utsatt situation på Stockholms gator, där de lever ett liv bland droger och våld, jämfört med de ensamkommande barn som har asylskäl i Sverige.

Även om gruppen ensamkommande unga från Marocko inte är en homogen grupp, utan består av individer där alla bär på sina egna livsöden, finns det beröringspunkter, som de flesta av de ensamkommande marockanerna delar:

- De saknar asylskäl i Sverige. (Bortsett från enstaka fall.)
- De flesta har levt ett kringflackande gatuliv redan hemma i Marocko och under den tid de vistats i Europa.
- Nästan alla som myndigheterna kommer i kontakt med har ett drogberoende.
- Deras tilltro till myndigheter och vuxna är extremt låg.
- De flesta avviker från de HVB-hem där de placerats av socialtjänsten.
- De lever sina liv på gatan där de begår brott för att kunna försörja sig.
- De saknar ID-handlingar och kan därför inte avvisas till Marocko.

Rapporten visar också att de marockanska unga som tar till sig hjälpen från socialtjänsten, bor kvar på sitt hem för vård eller boende (HVB), går i skola och kämpar för att lära sig svenska, ändå riskerar att hamna i en extremt utsatt situation dagen de fyller 18 år. Då försvinner nämligen all hjälp från socialtjänsten och ungdomen får istället bo på en flyktingförläggning i väntan på avvisning, om denna inte valt att ordna boendet på egen hand. Eftersom de flesta i denna grupp saknar identitetshandlingar, sällan är registrerade i hemlandet och inte är behjälpliga i kontakten med ambassaden går de inte att avvisa. Situationen som ungdomarna ställs inför är att leva ett liv, satt på paus, någonstans på en flyktingförläggning, utan att veta hur länge den tillvaron ska fortgå. De flesta avviker därför från det boende de tilldelats av Migrationsverket och tar sig istället till en storstad – då helt utan andra försörjningsmöjligheter än att begå brott.

Enligt Migrationsverket är det två problem som gör att denna grupp inte kan återvända till Marocko. De ensamkommande marockanska barnen och ungdomarna vill sällan återvända hem – den extremt utsatta situation de en gång lämnade i Marocko finns ju kvar. Trots Migrationsverkets samarbete med en marockansk barnrättsorganisa-

tion, som kan erbjuda barnen hjälp och återanpassning till ett liv i Marocko, har inget barn eller ungdom valt att ta emot den hjälpen. Dessutom, visar denna rapport, har den marockanska ambassaden inte lämnat ut en enda resehandling till någon av de ensamkommande ungdomarna. Detta sägs bero på en extrem arbetsbelastning på de myndigheter i Marocko som hanterar ID-förfrågningar från Europa. Men enligt Migrationsverkets personal har det också funnits ett bristande intresse från de marockanska myndigheterna att hjälpa Sverige.

Den 19 januari kom Sverige och Marocko överens om att bilda en kommitté vars syfte är att kunna avvisa marockanska barn och ungdomar, som befinner sig i Sverige utan asylskäl, till Marocko. Om Marocko vill, har Sverige erbjudit sig att bistå med nödvändig teknisk utrustning, samt stöd i barnens återvändande. I rapporten tittar vi närmare på vad denna kommitté egentligen har för möjligheter att uppnå det den avser att göra.

Inledning

Denna rapport sätter fokus på den otroligt svåra situation som många i gruppen ensamkommande barn och ungdomar från Nordafrika i Sverige befinner sig i. I Stockholm uppskattas den här gruppen bestå av mellan 200 till 300 personer, och i hela Sverige av omkring 800.

Kortfattat kan den här gruppens svåra situation beskrivas på följande sätt: i Marocko, där flertalet av dessa barn och ungdomar kommer ifrån, finns det näst intill inget skyddsnät för fattiga och dysfunktionella familjer. Barn i familjer som lever under svåra förhållanden drivs ut på Casablancas, Tangers och Rabats gator och sedan vidare ut i Europa. Det kringflackande livet sätter sina spår i de unga pojkarna, i form av kriminalitet och drogberoende. En del barn skickas av sin familj till Europa för att arbeta ihop pengar, men även de möter den hårda tillvaro som ett liv på gatan innebär.

I Sverige erbjuds minderåriga asylsökande hjälp med boende, skola och god man under asylprocessen. Men enligt barnrättsforskare som har studerat den här gruppen, ser sig de nordafrikanska migrantbarnen inte nödvändigtvis som hjälpsökande barn. De är i sina egna ögon vuxna, på jakt efter jobb och möjligheten att skaffa sig ett bättre liv.

I Sverige möts de av ett system som kan erbjuda omsorg i form av tak över huvudet, en god man och skola. Men här finns ingen större

möjlighet till arbete. Jämfört med södra Europa är den informella, svarta, sektorn i Sverige betydligt mindre. Hur barnen finner sig till rätta i detta system är självklart individuellt. För vissa fungerar hjälpen från socialtjänsten alldeles utmärkt och barnen kan växa och känna en trygghet i att bli omhändertagna. Men för många fungerar det inte alls.

Eftersom de nordafrikanska barnen och ungdomarna i väldigt stor utsträckning vet att de inte kommer att få stanna i Sverige, ser många ingen annan utväg än att fortsätta sin kringflackande och ibland kriminella livsstil. De som ändå får hjälp och tar till sig den, hamnar snart i en lika utsatt livssituation som man levde i innan tiden i Sverige. När avslagen från Migrationsverket och migrationsdomstolarna börjar trilla in, har många hunnit fylla 18 år. De är då inte längre barn. Det betyder inte att hjälpen från socialtjänsten avbryts per automatik. Finns det ett vårdbehov kan hjälpen från socialtjänsten förlängas tills ungdomen fyller 21. Gör socialtjänsten däremot bedömningen att ungdomen inte har ett vårdbehov skrivs ärendet över till Migrationsverket och ett boende på en flyktingförläggning, någonstans i Sverige, om inte ungdomen ordnat boendet på egen hand. Enligt socialsekreterare vi har talat med, upplever många i denna grupp att kontakten med de svenska myndigheterna nu har nått sitt slut. Det är inte ovanligt att de nordafrikanska ungdomarna i detta skede går under jorden eller lämnar landet.

Även om de allra flesta i denna grupp, som söker asyl i Sverige, slutligen får ett avvisningsbeslut från Migrationsverket, är det ytterst få avvisningar som verkställs. Orsakerna är flera: till exempel är det vanligt att många i denna grupp uppger en falsk identitet i sin asylansökan. De ensamkommande barnen och ungdomarna från Nordafrika vill inte återvända till sina hemländer eftersom många bedömer att det inte finns någon framtid där. Så länge de är minderåriga är det också svårt för Migrationsverket att verkställa utvisningen. Sverige får inte verkställa barn om Migrationsverket inte kan garantera att barnet får ett bra mottagande i sitt hemland. En annan orsak är att den marockanska ambassaden inte har velat ge ut resehandlingar till de ensamkommande barnen och ungdomarna. Enligt Migrationsverket beror det på att barnen och ungdomarna inte är

behjälpliga med att ge riktig information om vilka de är. Men, visar det sig också, den marockanska ambassadens vilja att hjälpa dessa barn och ungdomar är begränsad. Barnrättsbyråns personal har direkt upplevt denna ovilja när de ihop med en marockansk ungdom besökte ambassaden för att ansöka om resehandling. Andra ungdomar beskriver hur tung byråkrati står i vägen för att få ut resehandlingar. Enligt Migrationsverket, som har lämnat över ett stort antal ärenden till den marockanska ambassaden, är inrikesministeriet i Marocko fullständigt dränkta i ansökningar om resehandlingar från i stort sett alla västeuropeiska länder.

Konsekvensen av detta blir generellt att barnen och ungdomarna blir kvar i Sverige, förpassade till ett liv i ett ingenmansland. De saknar såväl arbetstillstånd som uppehållstillstånd. De ungdomar som fyller 18 under asylprövningen och fått ett beslut att lämna Sverige blir förpassade till något av Migrationsverkets flyktingboenden, om de inte väljer att hitta boende på egen hand. För väldigt många av dessa ungdomar, som är vana att ta hand om sig själva, är det inte ett alternativ att sitta och vänta på en flyktingförläggning i fyra år då de, enligt Sveriges lag, får söka asyl igen. Istället gör många av dessa ungdomar det de redan kan och känner till: de tar sig till Sveriges storstäder där deras kompisar finns och börjar begå brott för att tjäna ihop pengar.

Denna rapport fokuserar på de myndigheter som arbetar med att antingen hjälpa eller utreda dessa nordafrikanska barn, ungdomar och unga vuxna. Media har i ett antal artiklar och inslag slagit fast i vilken extremt utsatt livssituation dessa barn och ungdomar befinner sig.

Det vi undersöker är hur myndighetssverige ser på vad som komma skall. Om denna grupp inte får stanna, och det är väldigt svårt att verkställa deras avvisningsbeslut och om kriminaliteten inom gruppen samtidigt ökar – vad är då planen? Vad ska Sverige göra för att denna grupp barn inte ska växa upp och bli grovt kriminella vuxna, det vill säga hamna i en livssituation som förstör deras liv och kostar samhället miljontals kronor?

I skrivande stund ser det ut som att regeringen har kommit överens med Marocko om att de ska ta emot fler av sina medborgare, som fått ett avvisningsbeslut i Sverige. I januari hölls ett möte mellan inrikesminister

Anders Ygeman (S) och den marockanska talmannen Rachid Talbi Alami. I media uttalade sig den svenska inrikesministern om att ett arbete har inletts för att de marockanska barnen och ungdomarna framöver ska kunna gå att avvisa. Men det finns anledning att ifrågasätta överenskommelsen. I denna rapport kommer vi att titta närmare på vad närmandet mellan Marocko och Sverige betyder i praktiken.

För att avgränsa arbetet har fokus satts på Stockholm, där en väldigt stor del av dessa barn och ungdomar befinner sig. Problematiken, som den här rapporten belyser, finns dock i flera av Sveriges storstäder.

”

Vi har inga illusioner om att det här kommer att bli någon quickfix, att vi på något sätt helt plötsligt skulle lyckas där massa andra länder har misslyckats.

Ann Linde, statssekreterare

Bakgrund

Som gammalt spanskt protektorat har Marocko länge haft täta band till den före detta stormakten. I modern tid har det funnits ett beroende länderna emellan. I Spanien har det funnits gott om låglönejobb inom frukt- och grönsaksindustrin och den, i millenniets början, blomstande byggindustrin. I Marocko finns billig arbetskraft – människor som inte ställer krav på hög lön eller bra arbetsmiljö. Under byggboomen i början av 2000-talet var detta en perfekt matchning. Arbetslösheten och förutsättningarna i Marocko var, och är, dystra. I Spanien skrek den grå-svarta informella sektorn efter billig arbetskraft. Detta lockade under flera år tusentals marockanska barn och vuxna till Spanien – en win-win situation, om än extremt ojämlik, för alla inblandade parter, fram till dess att världsekonomin rasade 2008.

För de marockanska migranterna, av vilka många var barn och ungdomar, betydde det att jobben fick man hitta någon annanstans. För de flesta barn och ungdomar var det inte tal om att återvända hem. En del var gatubarn och hade helt enkelt inga hem att återvända till. Andra hade flytt spruckna familjer där de som skulle stå för tryggheten i hemmet, var alkoholister och narkomaner. Vissa var familjens enda hopp till en inkomst, utskickade till Europa för att

jobba ihop pengar. Att återvända till Marocko skulle dra skam över dem själva och innebära ett svek mot föräldrar och syskon.

Nu innebar inte världsekonomin fall att barn och ungdomar slutade att ta sig över Gibraltarsundet och Medelhavet från Marocko, Algeriet eller andra nordafrikanska länder för att söka lyckan i Europa, men till skillnad från tidigare år stannade migranterna inte i Spanien. Resan fortsatte nu norrut: till Frankrike, Italien, Tyskland, Holland, Belgien, Danmark – och Sverige. Även om situationen i Spanien inte varit en dans på rosor för de marockanska migrantbarnen, utan tvärt om, väldigt hård, satte det kringflackande livet allt djupare spår: kriminalitet, drogberoende och i vissa fall prostitution.

I slutet av 2011 var Kjell-Terje Torvik, svenska Migrationsverkets expert på ensamkommande flyktingbarn, i Tyskland för att bland annat träffa biståndsorganisationen Caritas. Till Barnrättsbyrån säger han att han då fick frågan om Sverige hade märkt av någon inströmning av marockanska barn?

”Då sa jag nej, för det hade vi inte märkt av då. Men bara någon månad efteråt såg vi en väldigt kraftig ökning av just gruppen ensamkommande från Marocko.

Även om det redan då fanns asylsökande ensamkommande barn från Marocko, stämmer det att denna grupp ökade markant från och med 2012, strax efter Kjell-Terje Torviks resa till Belgien.

ANTAL ASYLSÖKANDE ENSAMKOMMANDE BARN FRÅN MAROCKO ÅR FÖR ÅR 2010 TILL 2015.

2010: 14 2011: 30 2012: 145 2013: 315 2014: 381 2015: 403

BIFALLSANDELEN AV TOTALANTALET ÄRENDE (ASYLSÖKANDE ENSAMKOMMANDE BARN FRÅN MAROCKO). DET ÄR INTE NÖDVÄNDIGTVIS DE SOM SÖKT ASYL SAMMA ÅR SOM BEVILJATS/NEKATS UPPEHÅLLSTILLSTÅND.

2010: 10% 2011: 13% 2012: 3% 2013: 10% 2014: 5% 2015: 5%

Trots att de nordafrikanska barnen och ungdomarna, där marockanerna är i majoritet, började anlända till Sverige i större skala redan 2012, skulle det dröja ända till 2015 innan deras utsatta situation nådde svenskarna via media. I september 2015 belyste SVT:s undersökande program "Uppdrag Granskning" de nordafrikanska barnens situation. Även Svenska Dagbladet och Sveriges Radio rapporterade i mitten av 2015 om frågan. Under hösten samma år, publicerade Dagens Nyheter innehållet i en hemligstämplad polisrapport, som innehöll siffror på den brottslighet som gruppen ensamkommande barn och ungdomar misstänktes för i Sverige. I rapporten framkommer det att: "Tillgreppsbrott är den brottskategori som står för det största antalet brott följt av narkotika- och våldsbrott. Marocko, Algeriet, Syrien och Afghanistan är de vanligaste ursprungsländerna inom gruppen. Under 2014 stod personer från Marocko och Algeriet för det högsta antalet misstankar per individ. Vidare kan det även konstateras att andelen misstankar per individ för gruppen med marockanskt bakgrund särskilt har ökat under 2014."

DE BROTT SOM GRUPPEN, FRÄMST, NORDAFRIKANSA ENSAMKOMMANDE BARN MISSTÄNKTS FÖR ÄR ENLIGT RAPPORTEN:

Brottskategori	2012	2013	2014
Tillgreppsbrott	203	312	358
Narkotikabrott	25	57	143
Våldsbrott	37	64	80
Fridsbrott	23	43	59
Ordningsbrott	18	54	46
Skadegörelsebrott	19	24	43
Rån	6	34	30
Övriga brott	4	1	23
Vapen/kniv-brott	4	7	12
Sexualbrott	7	14	10
Bedrägeribrott	9	16	7
Urkundsbrott	22	20	6
Summa misstankar	377	646	817
Antal misstänkta individer	194	283	273
Misstankar/individ	1,94	2,28	2,99

Men vad dölde sig bakom denna brottsutveckling? Vad var det som fick just de nordafrikanska ensamkommande barnen och ungdomarna att sticka ut i polisens brottsstatistik?

”

**Trots att det har gått
över ett år, har vi
ännu inte fått något
svar från Marocko.**

Tobias Axelsson, chef på Migrationsverkets
enhet för återvändandesamordning

BARNRÄTTSBYRÅN.

POLISEN:

”De avviker och faller mellan stolarna”

CHRISTIAN FRÖDÉN jobbar inom Stockholmspolisen med ungdomar som lever i en utsatt gatumiljö. Christian och hans kollegors arbetsuppgifter består främst av att skapa kontakter med gruppen ensamkommande barn och ungdomar, där de nordafrikanska ungdomarna utgör en stor del. Grunduppgifterna är att stöja, lagföra och i tillämpliga fall länka vidare till socialtjänsten. För att underlätta kontakten med socialtjänsten finns en socialsekreterare med i polisbilen.

– Vi är fem poliser, snart sex, som jobbar uppsökande i riskmiljöer där vi vet att de här killarna vistas. Det är egentligen ett vanligt proaktivt ungdomsarbete med jättetydlig ingång på narkotika. Det är ett ingångsvärde vi ofta tar till för att ha som belägg, inför socialtjänsten, att de här

killarna far illa. Jag ska vara jättetydlig med att det här är den grupp vi ser. Den grupp nordafrikaner vi träffar är inte representativ för hela gruppen ensamkommande barn. Det vill vi vara jättetydliga med.

Enligt Christian Frödén kommer majoriteten av de nordafrikanska ungdomarna, som lever det här utsatta livet, främst från Marocko.

– Vi söker upp dem där vi vet att de hänger. De känner till oss. Det är väldigt viktigt att hantera detta som en vanlig vuxenrelation med en ungdom. För att lyckas med det kan vi inte använda oss av några tydliga polisiära maktattribut. Vi måste vara väldigt lugna när vi talar med de här killarna. Vi behandlar dem som vilka stökiga tonåringar som helst. Man ska säga att vi har fått en ganska god kännedom om ett rätt så stort antal killar

under de här åren vi har hållit på. Det är alltid någon i ett gäng som känner oss och vet att det är lugnt och att vi inte stimmar igång någonting eller bråkar i onödan. De vet vilka vi är och de tycker att vi är jobbiga men schyssta. Vi söker upp dem och kollar narkotikastatus, om de har någonstans att bo eller om de har avvikit från ett boende?

Finns det någon minsta gemensamma nämnare till att de hamnar på gatan i Stockholm?

– De som hamnar på gatan har tidigare levt i en gatusituation. Jag vill inte säga att alla har varit gatubarn – den distinktionen är ganska hård. Av någon anledning har man i hemlandet levt ett liv med andra ungdomar i en gatuliknande situation. Antingen har det varit för att det är missbruk eller våld i hemmet, eller på grund av fattigdom, eller allt på en gång. Det är de minsta gemensamma nämnarna. Sen har vi haft nioåringen från Malmö som var rent gatubarnsanpassad i mina ögon till väldigt artiga och skotsamma familjekillar i 15–16 årsåldern, som tackar om de får en kaffe och alltså har väldigt väl fungerande sociala koder. Nej, jag vill inte klassa alla som gatubarn.

När de kommer hit till Sverige, är det då så att de hamnar på gatan på en gång?

– Det är väldigt olika. De flesta söker asyl, men inte alla. Kommer man från Marocko eller andra delar av Nordafrika vet man att man inte får uppehållstillstånd i Sverige. Det är omkring fem procent som får stanna här. Sedan är det ungdomar det handlar om. Man tänker inte alltid så långt. Man försöker överleva. Man reser vidare. Det funkade inte i Tyskland.

Polisen kanske var på för mycket. Man var rastlös. Det där är en sådan sak som också är gemensam för de här killarna, att det finns en rastlöshet. Man är van vid sin frihet. Deras första mål är inte att skaffa bostad. På något sätt löser de det. De bor hos någon polare, som har ett boende via socialen, eller så sover man på en parkbänk på Medborgarplatsen. Det är en väldigt spridning där. Har man sökt asyl blir man placerad på ett HVB-hem (Hem för vård och boende) genom socialtjänsten. Då kanske man blir placerad i norra Sverige eller i annan glesbygd. Det vill man inte. De flesta vill bo nära Stockholm. Därför avviker många och då faller man mellan stolarna helt.

Hur då?

– Socialtjänsten som placerat ungdomen i Boden märker att "Ahmed" kommer inte ens dit, eller så har han stuckit därifrån. Har de inte sett honom på fyra–sex veckor, skriver de ut honom. Då finns inte "Ahmed" längre i deras system och lever helt utanför samhället, till dess att han kanske blir gripen av polis och allt börjar om på nytt.

Vad kan ni göra då?

– Då påbörjas en diskussion om han ska vara fortsatt placerad i Boden, eller om han ska ses som avslutad där och om det då ska bli en ny placering i Stockholm. Det är inte en helt okomplicerad diskussion alla gånger. I september anställdes en socialsekreterare som arbetar med oss operativt, det är en framgång att två olika myndigheter får samma startsträcka när vi träffar på en ny ungdom i Stockholms riskmiljöer. Hon har ju sitt kontaktnät och

tar då kontakt med respektive kommun där ungdomen har varit placerad.

Christian Frödén berättar att det också finns en annan kategori killar. Det är de som sökt asyl, men har ett avvisningsbeslut på sig. Han säger att polisen är väl medveten om att det väldigt sällan går att verkställa Migrationsverkets beslut.

– Vi jagar nödvändigtvis inte de här killarna. Man har dem under uppsikt. Det betyder att de ska komma till polisstationen en gång i veckan och anmäla sig: "jag är här och jag håller kontakten". Om de här ungdomarna som fått avslag och har fyllt 18 år, fortsätter att leva ett kriminellt liv i Stockholm, måste vi inrikta oss på att de skall bort från gatan, då de ofta blir oerhört negativa förebilder för de yngre nordafrikanska killarna. Ibland uppstår en tvångssituation där de äldre killarna tvingar de yngre till brott.

Asylsökande som fyllt 18 år blir erbjudna en placering på något av Migrationsverkets boenden. Ofta är det på en plats långt från storstaden. Enligt Christian Frödén avviker många av de nordafrikanska ungdomarna ganska omgående från dessa boenden.

– På grund av den rådande situationen tvingas Migrationsverket att vara väldigt rigida när det kommer till bostäder. Då väljer många att lösa boendet själva. De här killarna är väldigt vana vid sin fria rörlighet. Unicef nere i Marocko pratar om att det här gatulivet i sig är som ett beroende. Man är van vid ett visst liv där man kan göra som man vill. I Sverige blir det en krock.

– Det finns självklart marockanska killar som vi aldrig träffar och som sköter sig bra på sina boenden. Det är klart att

de kan drivas ut i det här livet av ett avslag, att man anser att man inte har något annat val. Man vill inte bo på flyktingförläggning i Åmål, eller var det nu kan vara. Sen har vi killarna som bor på ett HVB-hem under asyltiden och begår brott samtidigt. De avviker lite då och då när det passar. Sen ser jag ju hur nästan alla killar från Marocko, som lever i en gatusituation, har eller har haft ett aktivt missbruk av hasch och andra ångestdämpande preparat. Narkotikan finns alltid där i någon form. Det är någon enstaka kille vi vet som inte använder droger, men han är ett undantag.

Enligt en polisrapport ökar brottsligheten inom den här gruppen, det handlar om stöld och rån. Varför ökar brottsligheten tror du?

– Jag skulle vilja dämpa just den här rånbiten. Visst, rånen förekommer, det gör de absolut. Den vanligaste kriminaliteten är dock grov stöld i form av fickstöld. Sen har vi sett en tendens det senaste halvåret, att de marockaner som kommer nu är äldre. Förut sa vi att det var en snittålder på 16–17 år. Ett större antal av de killar som kommer nu är klart över myndighetsålder. Alla är inte över 18, men den gruppen ökar tydligt. Vi var väldigt på några killar och sökte upp dem och störde ut deras vistelse från gatan. Då blir de ju till slut inlåsta på Statens institutionsstyrelse, SIS. Ryktet gick till slut att i Sverige låser man in barn som är ute på nätterna. Vi tror att det har spritt sig ett rykte, att man inte kan komma hit och vara alldeles för ung, att man då blir inlåst. Istället kom det fler äldre killar, som begår fler brott.

Under vintern 2016 har olika fall av våld och sexuella övergrepp som kopplats till ensamkommande barn, ungdomar och unga vuxna lett till rubriker i media. Det har också rapporterats om rena lynchmobbar, där maskerade män med kopplingar till våldsamma fotbollsfirmor och högerextrema organisationer, gett sig ut för att misshandla unga utländska män.

Det Polisen kan göra i sitt arbete med den här gruppen, och andra ungdomar som lever i en utsatt gatusituation, är att köra dem till socialjouren (ofta påträffar Polisen dessa ungdomar på tider då socialkontoren är stängda). Väl där blir de ofta placerade på något hem. Det kan vara ett HVB-hem, som är helt öppna och där ungdomarna kan komma och gå som de vill, vilket också leder till att många av de nordafrikanska ungdomarna förr eller senare avviker därifrån. Den enda typ av vårdhem där man får låsa in den intagne, är så kallade SIS-hem. Till dessa hem är det ofta lång kö och en placering kräver i förlängningen ett beslut av förvaltningsdomstolen.

– Socialen har ingen rätt att hålla en ungdom inlåst. Däremot kan vi som överlämnande polis säga till socialjouren att den här killen är så pass illa ute, han har den här historiken, det visar alla anmälningar. Vi skulle vilja att ni tar ett akut LVU (tvångsomhändertagande av unga enligt lag med särskilda bestämmelser om vård av unga) på honom. Då ringer de socialnämndens ordförande, som då får träda i tjänst. Ofta tar de ett LVU. Men då kommer nästa svårighet. Deras enda tvångsmedel är att låsa in dem på SIS-boenden. Det är det enda riktigt tvingande som

socialtjänsten kan göra. Där är det ofta 20–25 personer i kö och då får vi släppa ungdomen. Då har man dragit det linan ut.

Är det något du önskar att man skulle kunna göra för att hjälpa de här killarna, men som inte går idag?

– Det är svårt. Om man nu motiverar en kille att sköta skolan och han slutar att leva i en gatusituation – ska han ändå ut ur landet, eftersom Migrationsverket bedömer att han inte har skyddsskäl eller särskilt ömmande skäl. Det är jättesvårt. Hur ska vi kunna motivera dem? Det är alltid bra att gå i skolan, men de är trots allt vanliga tonåringar också. Man ser inte allt långsiktigt. Man tänker lite mer för stunden. Om jag ändå inte får stanna i Sverige, varför ska jag då gå i skolan?

– Vi har härbärgen för vuxna EU-migranter, men vi har inget härbärge speciellt för gatukillar. En väg att gå är daglig verksamhet där de här killarna skulle kunna komma in och hänga. De vill ofta inte ha någon myndighetskontakt, man litar inte på myndigheter. Ja, då skulle man kunna få hjälp där. Det är något vi måste utveckla.

Som du ser det, vad är myndigheternas plan för de här killarna?

– Vi måste ta dem i tid. Om vi inte ska låsa in dem, så ska de in i ett bra omhändertagande av socialtjänsten innan de blir mer förhärdade förbrytare. Vi har våldtäktsfallet med de tre killarna som blev dömda för grov våldtäkt i Stockholm. De har fått snurra omkring i samhället för länge. De var beroende av droger och levde utanför systemet. Det är ingen ursäkt för det de gjorde, men det blir en

konsekvens när det inte finns någon struktur eller några ramar runt dem. Det är i den riktningen det går när vi inte fångar upp dem i tid. Det som jag tror behöver göras är att vi dels måste ha de här privata alternativen som Barnrättsbyrån och Stadsmissionen, dels tror jag att vi behöver fler låsta hem. Om vi nu tar ett akut LVU på de här, måste de kunna pausas i en veckas tid för att utredas. Vem är "Ahmed" egentligen? Han har sökt asyl i flera olika länder, under sex eller sju olika identiteter, som vi har verkliga exempel på. Han är positiv på den och den drogen, han förekommer i så och så många anmälda brott. Vilken kommun tillhör han? Där har vi ingen möjlighet idag. De måste släppas ut från socialjouren eftersom det inte finns några låsta platser lediga. Det behövs fler låsta platser och på ett annat sätt. Jag menar inte att alla ska låsas in, men de måste kunna pausas. Idag tycker SIS inte att man är förbredd på den här typen av killar, som ofta är äldre både i kropp och uttryck, än vad de anger sig för att vara, och dels har de en helt annan tuffhet och är vana vid en gatusituation. Tänk att du har en 25-åring, som vi har exempel på, som är inlåst på ett boende. Då är han inlåst tillsammans med 14-15-åringar. Det blir en snedvriden åldersbalans. Sen måste vi få till en åldersbestämning ur ett barnperspektiv. Det har vi pratat om ett bra tag nu. Det måste kunna gå att åldersbestämma för att få bort de som är bevisat myndiga ifrån de yngre killarna, som är i en ännu mer utsatt situation. Där har vi ny och färsk underrättelse på att de äldre marockanerna och nordafrikanerna styr de yngre med hot om våld, om man

inte stjäla eller säljer narkotika åt de äldre. Det är en effekt av att vi inte åldersbestämmer. Det är ett rent barnperspektiv. Sen vill vi inte att man av misstag ska åldersbestämma en 17-åring till att vara 18 eller 19 och skickas ut i förtid. Men om man kan få bort 25-åringen och kanske bara ha max 21-åringar, om du förstår mig rätt, så att man får ett vettigt spann. Då skulle man lösa oerhört många problem och Sverige skulle bli mindre attraktivt för de som kommer med rent kriminella avsikter.

MIGRATIONSVERKET:

”Marocko prioriterar inte den här frågan”

BADE PERSONAL från Migrationsverket och Polisen har gjort studieresor till Marocko för att få en bild av den misär som barnen där lever i. Vad är det som driver dem till Europa och vad ligger bakom den stora misstro som denna grupp, enligt myndighetspersonal, visar mot myndigheter och vuxna?

Vi har intervjuat anställda på Migrationsverket – chefer och experter – för att, ur ett myndighetsperspektiv, få en bild av hur de ser på de marockanska barnens och ungdomarnas situation här i Sverige?

Kjell-Terje Torvik är Migrationsverkets expert på ensamkommande barn.

– Jag tror inte riktigt att vi i Sverige kan föreställa oss hur hårt livet är för dessa barn i Marocko.

Enligt Kjell-Terje Torvik genomgår

Marocko en stor urbaniseringsprocess. Men familjerna, som flyttar in till städerna, hamnar i en svår ekonomisk situation, eftersom det inte finns några jobb. I en rapport från Migrationsverket framgår det också att en miljon skolbarn av totalt tio miljoner barn har hoppat av skolan.

– Det är väldigt vanligt att barnen hoppar av skolan eftersom den kostar pengar. När det väl har skett är vägen till utanförskap inte speciellt lång. Då pratar vi utanförskap i bemärkelse att man glider ifrån familjen och hamnar på gatan. Barn som väl har hamnat där, lever ett otroligt tufft och hårt liv. Man har inga vuxna att förlita sig på och måste ta hand om sig själv helt och hållet. Att barn använder droger är väldigt vanligt.

Enligt Kjell-Terje Torvik finns det förvisso barnhem i Marocko. De som drivs av staten är ofta väldigt

underbemannade. Lagstiftningen som ska reglera barnhemmen är helt inriktad på det fysiska: antal sängar, hur många duschar det ska finnas etc. Personaltäthet och kvaliteten på omsorgen bryr sig inte staten om. De barnhem som drivs av frivilligorganisationer har oftast ett tydligare fokus på att barnen ska få den hjälp de behöver.

För många av de marockanska barn som når Sverige fortsätter det kringflackande liv, som många har med sig från uppväxten. Även om alla inte söker asyl i Sverige är det många som till en början hoppas på en framtid här – ett jobb och en tryggare tillvaro. De myndighetspersoner vi talat med säger alla samma sak: när det väl går upp för barnen och ungdomarna att de inte kommer att få stanna i Sverige, väljer många att dra sig undan från den hjälp som staten har att erbjuda. På gatan, som för många blir den plats där de lever, blir kriminaliteten ett sätt att överleva.

– Under resan genom Europa har de vant sig vid ett visst livsmönster som är väldigt destruktivt och som man inte kan bryta på egen hand. Många av de här barnen, eller unga vuxna, är i behov av rehabilitering. Flertalet missbrukar droger och har väldigt svårt att anpassa sig till ett liv där rutiner är viktiga. Flera av de här barnen vill jobba, andra vill också gå i skola. För att kunna göra det måste de bryta sitt destruktiva liv och då behövs stöd. Att gå in till en socialsekreterare och säga att ”nu har jag upptäckt att jag lever ett väldigt destruktivt liv, jag vill bryta det här”, är otroligt svårt. Vi har dessutom märkt att förtroendet för vuxna och framförallt myndigheter, i den här

gruppen, är jättelågt.

Bortsett från själva asylprocessen, handlar en stor del av Migrationsverkets arbete med de marockanska barnen och ungdomarna om att få dem att vilja återvända hem. Det är ett arbete som hittills har kantats av fler problem än framgångar.

– Genom den familjefterforskning som Migrationsverket gör, vet vi att de flesta av de här killarna inte lämnar korrekta identitetsuppgifter när de söker asyl i Sverige. Då är det omöjligt för oss att bekräfta deras riktiga identitet. Det blir en väldigt svår situation, som faller tillbaka på individen. Förmodligen mörkar man sin riktiga identitet för att försvåra en utvisning.

Utan en korrekt identitet kan inte den marockanska ambassaden utfärda pass. Det gör det omöjligt för Migrationsverket att verkställa de personer som fått ett beslut om avvisning. Men Kjell-Terje Torvik, liksom andra inom Migrationsverket som vi har talat med, menar att det finns ett bristande intresse från de marockanska myndigheterna att ta tillbaka sina landsmän.

– Hade vi haft trettio barn med giltiga pass och Marocko i det läget hade sagt att ”nej vi kommer att neka dem inresa”, då hade nog den marockanska ambassadören blivit uppkallad till UD ganska omgående. Har vi en bekräftad ID måste Marocko ta emot personen. Sen säger de själva på det marockanska inrikesdepartementet och utrikesdepartementet att det här är en ickefråga för de marockanska myndigheterna.

Vad betyder det i praktiken?

– Det betyder att de inte prioriterar den här frågan.

Varför inte då?

– För Sverige är den här frågan viktig, eftersom de här killarna är ett synligt inslag på gatorna i Stockholm, Göteborg och Malmö. Vi är inte vana vid att ha barn som lever på gatan. Jag har svårt att se när vi senast hade ett par tre hundra gatubarn i Stockholm. Det tillhör ovanligheterna. I Marocko har du 80.000 gatubarn. För de marockanska myndigheterna är det inte konstigt att barn lever på gatan. För att ge ett exempel så var jag i Iran för några år sedan. Vi pratade om de afghanska barn som kommer till Sverige och som har vistats väldigt länge i Iran. Vid den tidpunkten hade det kommit ett par tre tusen afghanska ensamkommande barn till Sverige. De blickar vi fick från de iranska tjänstemännen, när vi nämnde den siffran, var att "om ni tycker att ni har problem så följ med oss ut på gatan och titta på de hundratusentals barn vi har här." Man ställer den svenska situationen mot hur man själv har det. 200–300 gatubarn i Stockholm är inget mot 80.000 i Marocko. Vem är det som har problem egentligen? Så resonerar man, upplever jag det.

Tobias Axelsson, chef på Migrationsverkets enhet för återvändande-samordning, bekräftar också att samarbetet med de marockanska myndigheterna går trögt.

– För drygt ett år sedan hade vi ett samarbete med den Marockanska ambassaden i Stockholm och med vår

ambassad i Marockos huvudstad Rabat. Det ledde till att vi skickade ner mellan 30 och 50 ärenden direkt till det marockanska inrikesministeriet. Syftet var att få reda på vilka personerna på listan var och varifrån de kom. Trots att det har gått över ett år, har vi ännu inte fått något svar från Marocko.

Har ni fått någon förklaring till varför det tar sådan tid?

– Att de har en hög arbetsbelastning beroende på att de hanterar förfrågningar från hela Europa. Vi känner väl att det finns en svårighet att nå fram till myndigheter som arbetar utifrån en annan kontext. Vi jobbar ju utifrån de antal ärenden vi har, alltså en svensk kontext. Men det är klart, adderar man samtliga förfrågningar som Marocko har från hela Europa, är det naturligtvis så att det blir väldigt många ärenden. Då kanske inte Sverige sticker ut. Det var en väg som vi provade. Den visade sig inte vara särskilt lyckosam, men vi har inte slutat att arbeta för det. Vi jobbar vidare med andra spår.

Ett spår, berättar Tobias Axelsson, är det samarbetsavtal som Migrationsverket har tecknat med den marockanska barnrättsorganisationen Bayti. Syftet med samarbetet är att motivera marockanska barn, som lever ett liv på gatan i Sverige, att återvända hem. Baytis roll är att hitta och skapa en kontakt med barnets familj eller släktingar i hemlandet. Om barnet väljer att återvända, ska Bayti fungera som en brygga mellan barnets hårda gatuliv i Sverige och Europa till en fungerande tillvaro tillsammans med sin familj i Marocko. Den hjälp som Bayti erbjuder gäller bara personer under 18 år.

Hur många barn har återvänt med hjälp av Bayti?

– Än så länge har inget barn återvänt. Det här är en svår grupp att arbeta med. Projektet har pågått i ungefär ett år. Men det som det har lett till är att vi har gått igenom alla ärenden gällande marockanska ensamkommande barn en gång till. I fem ärenden har Bayti lyckats hitta barnets familj. I några av de ärendena visade det sig att barnen i själva verket var över 18 år.

Hur många resehandlingar har den marockanska ambassaden i Sverige beviljat den här gruppen?

– Den marockanska ambassaden har än så länge inte beviljat någon resehandling i de ärenden som ligger hos Migrationsverket.

Som Tobias Axelsson påpekar är Sverige långt ifrån det enda EU-land som vill ha hjälp av Marocko att få ut resehandlingar till marockanska medborgare, vilka har fått avslag på sina asylansökningar. Kjell-Terje Torvik berättar att han från den norska ambassaden fått information om att Marockos inrikesministerium har mellan 80.000 och 100.000 utstående ID-förfrågningar från flera EU-länder, gällande marockanska medborgare.

– De berättade också att de hade besökt kontoret på det marockanska inrikesdepartementet, som hanterar de utestående ID-förfrågningarna. Där satt två personer som jobbade med dessa tiotusentals ärenden.

2016 kommer ett EU-projekt att lanseras i Marocko. Då ska en svensk sambandsman, som utses av Migrationsverket, placeras i den

marockanska huvudstaden Rabat för att serva Sverige och sex andra EU-länder i frågor gällande ID-fastställelse.

Tillsätts sambandsmannen just på grund av de marockanska ensamkommande barnen och ungdomarna?

– Till stor del handlar det om en kombination av att det är väldigt svårt med ID-fastställelse och att den här gruppen är särskilt utsatt. Vi har sagt att det är viktigt med en fungerande process med Marocko. Vi måste se vad hindret är och om vi kan lösa det på något sätt. Då är det viktigt att man har någon på plats. Det bör vara en ständigt pågående dialog mellan de svenska och marockanska myndigheterna.

Karin Henriksson, som arbetar på Stockholms Stadsmission, var under våren 2015 på den marockanska ambassaden tillsammans med en då 18-årig man, som ville få ut en ID-handling. Så här berättar Karin Henriksson om besöket på ambassaden:

"Jag följer med en ungdom (18 år) till marockanska ambassaden under våren 2015 i egenskap av ombud. Syftet med besöket är att ungdomen inte har några ID-handlingar och skulle vilja få sitt marockanska medborgarskap bekräftat. Ungdomen har själv varit i kontakt med ambassaden men inte fått hjälp i ärendet, vi gör därför ett nytt försök tillsammans. Vid besöket frågar handläggare vid ambassaden ifall ungdomen har registrerats i familjeboken. Det framkommer att det är fadern i varje familj som har ansvar att skriva i familjeboken när barnen föds. Om fadern inte har upprättat en familjebok så finns inte heller barnen registrerade

som marockanska medborgare och har inte möjlighet att få ut ID-handlingar. Modern i familjen kan inte fylla i familjeboken utan detta måste göras av fadern. Ungdomen berättar att han inte vet om han finns i en familjebok men att han inte tror det eftersom hans pappa haft ett missbruk redan när ungdomen föddes och aldrig varit en närvarande fader i den bemärkelsen. Modern dog när ungdomen var 4 år och han flyttade då till sin mormor och senare till barnhem. Han lämnade Marocko när han var 12–13 år. Idag är även fadern död. Handläggaren meddelar att det är många som är i ungdomens situation och att det är olyckligt om man inte är registrerad i familjeboken men att det inte är så mycket att göra åt saken. Vi frågar ändå om det inte finns något annat sätt att ungdomen ska kunna få ID-handlingar från Marocko, finns det andra som kan intyga att ungdomen är född i Marocko? Någon annan släkting, grannar, etc? Svaret blir att är du inte registrerad i familjeboken så finns inte möjlighet att bekräfta din identitet som marockansk medborgare.

Ungdomen återvänder på egen hand till ambassaden i början av januari 2016. Han vill åter igen få hjälp att fastställa sin identitet. Enligt ungdomen slår handläggaren i register från ungdomens hemstad för att se om han finns registrerad där. Om hans fader skrivit in honom i familjeboken ska han sedan ta boken för registrering av födsel till de lokala myndigheterna. Handläggaren kan inte hitta ungdomen i dessa register vilket tyder på att hans pappa aldrig skrivit in honom i familjeboken. Handläggaren vid ambassaden menar att ungdomen

behöver åka till Marocko och där försöka upprätta en egen familjebok som kan ge honom ID-handlingar och pass. Det är dock oklart hur han ska ta sig in i Marocko utan några befintliga ID-handlingar.”

Barnrättsbyrån har också träffat en 18-årig marockansk man på ett av Migrationsverkets låsta förvar. För Barnrättsbyrån har 18-åringen berättat att han är trött på livet i Sverige och längtar hem, men att han inte får några resehandlingar från sin ambassad. Vid ett tidigare tillfälle har personal från Barnrättsbyrån följt med den unge mannen till ambassaden för att hjälpa honom att få ut ett marockanskt pass. På plats har Barnrättsbyrån bevitnat hur 18-åringen, på ett väldigt bryskt sätt, först blivit ifrågasatt om vad han gör där. När han och Barnrättsbyråns personal förklarat vad det gällt har ambassadspersonalen börjat ”förhöra” pojken i ambassadens väntrum, inför flera andra väntande, och därefter bett honom att gå och återkomma någon annan gång.

En asylsökande som fått avslag i sitt ärende av alla prövningsinstanser och som ska utvisas från Sverige, har möjlighet att ansöka om verkställighets-hinder. I den ansökan ser Migrationsverket enbart till nya händelser och information som uppstått efter det sista avslaget. På sin hemsida beskriver Migrationsverket vilka omständigheter som kan leda till att myndigheten beviljar uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder. Ett av de skäl, som Migrationsverket anger, är: ”Ditt hemland tillåter inte att du återvänder dit”. Barnrättsbyrån har granskat alla beviljade ansökningar om verkställighetshinder för asylsökande från Marocko. Totalt är det 18 stycken: 8 ärenden rör barn och 10 rör vuxna. I enbart ett ärende har Migrationsverket beviljat verkställighetshinder på grund av att hemlandet inte tar emot den asylsökande. Fallet gäller en familj från det av Marocko ockuperade Väst Sahara. I beslutet om det verkställighetshindret, framkommer det att familjemedlem-marna saknar marockanskt pass och att deras fingeravtryck inte finns hos marockanska myndigheter. Om finger-avtrycken för makarna skulle ha hittats, hade det varit i ett register som samman-ställdes efter en folkräkning gjord på 70-talet. De som inte befann sig i landet då registrerades aldrig. Detta har gjort att den marockanska ambassaden, som tagit emot familjens ansökan om resehand-lingar, skickat ärendet vidare till myndig-heter i Marocko.

I beslutet skriver Migrationsverket att om en person ska beviljas verkställighets-hinder på grund av att hemlandet inte tar

emot personen, får svårigheterna att verkställa beslutet ”dock inte till någon del bero på den enskildes vägran att medverka till verkställigheten.” Vidare skriver Migrationsverket att ”En ut- eller avvisad person som visserligen inte håller sig gömd eller på annat sätt undviker kontakt i samarbetet med de verkställande myndigheterna, men som i övrigt förhåller sig passiv uppfyller därför inte kravet på medverkan.”

Enligt Migrationsverket gick det att bevilja familjen uppehållstillstånd i Sverige på grund av verkställighetshinder därför att makarna varit fullt behjälpliga i återvändandeprocessen och deltagit i alla möten med den marockanska ambassaden. Efter att ärendet skickades från Marockos ambassad har myndigheterna i hemlandet inte svarat om det går att styrka familjens medborgarskap. Enligt Migrationsverket var det oklart huruvida Marocko ens skulle komma att ge något svar. Migrationsverket avslutar beslutet om verkställighetshinder med följande rader: ”Familjen XXX har befunnit sig i Sverige i över fyra och ett halvt år. Under de senaste två åren har de av Migrations-verket bedömts medverka till att skapa nödvändiga förutsättningar för ett återvändande till Marocko, bland annat att vid två tillfällen infinna sig på Marockos ambassad för fastställelse av ID/medborgarskap. Det finns idag inget öppet ärende på ambassadsamordningen avseende familjen och Migrationsverket vet inte när eller om besked överhuvud-taget kommer erhållas från marockanska myndigheter angående familjemedlem-

marnas medborgarskap. Migrationsverket anser därför att det måste anses vara oskäligt att längre fortsätta driva återvändandearbetet, särskilt med beaktande av barnen.”

Barnrättsbyrån har vid flera tillfällen kontaktat den marockanska ambassaden för en kommentar men har inte fått något svar.

Enligt Fredrik Beijer, rättschef på Migrationsverket, ligger det på den asylsökande att visa att man gjort allt i sin makt för att göra en återresa till sitt

hemland möjlig. Om hemlandet ändå nekar den asylsökande att återvända kan Migrationsverket ge personen uppehållstillstånd på grund av verkställighetshinder.

– Den sökande ska visa att man aktivt deltar i att identifiera sig. Sitter man bara passivt och vägrar att identifiera sig är det till nackdel för den sökande. Det krävs att man gör allt vad man kan för att göra det möjligt. Så länge den sökande sitter på nyckeln till att beviljas resehandling av sitt hemland finns det inget praktiskt verkställighetshinder.

SOCIALTJÄNSTEN:

”Jag vet fler som det har gått dåligt för än som det har gått bra för”

NÄR MAN intervjuar socialsekreterare i Stockholm om ensamkommande barn och ungdomar från Marocko, som lever ett liv på gatan, växer det fram en bild av en grupp som sällan själv söker den hjälp som samhället har att erbjuda. Samtidigt har socialtjänsten, framförallt i Stockholms innerstadsdelar, flera pågående och avslutade ärenden gällande just ensamkommande barn och ungdomar från Nordafrika, då främst Marocko.

Enligt de socialsekreterare vi har intervjuat inleds ofta kontakten med de nordafrikanska barnen och ungdomarna på grund av att Polisen gör ett gripande och tar ungdomen till socialjouren. Orsaken till gripandet är ofta narkotika-innehav eller att ungdomen är påverkad. Därefter fördelas ungdomarna på de olika stadsdelarna. De socialkontor som

har störst erfarenhet av denna grupp barn och ungdomar är innerstadsdelarna Norrmalm, Södermalm och Kungsholmen, men även ytterstadsdelar som exempelvis Skarpnäck.

Eftersom socialtjänsten har ansvar för att ta hand om alla barn som far illa, görs det omgående en placering av ungdomen på något hem. I det akuta skedet kan det handla om ett asylboende eller ett jourhem. Därefter ska den socialsekreterare som fått ungdomen som sin klient, bland annat, utreda vilken boendeform ungdomen ska ha framöver. Det görs också en intervju där ungdomen får berätta om sig själv och hur han/hon ser på sin framtid i Sverige. Detta arbetssätt gäller självklart alla barn och ungdomar i Sverige, som socialtjänsten kommer i kontakt med.

Boendepaceringen görs antingen

med stöd av Socialtjänstlagen (SoL) på frivillig basis eller med tvång med stöd av LVU. De flesta placeringarna görs på HVB-hem som är öppna hem där ungdomarna har stor rörelsefrihet. Personalen har inte rätt att tvinga de boende att vara kvar på hemmen. Om en ungdom tvångsomhändertas och placeras på ett hem enligt LVU måste ungdomen, enligt lag, bo på det angivna hemmet. Avviker ungdomen kontaktas Polisen, som kör ungdomen tillbaka till hemmet igen när han/hon påträffas. Den enda boendeform där barn och ungdomar kan hållas inlåsta mot sin vilja är på SIS-boenden (Statens institutionsstyrelse).

De socialsekreterare och enhetschefer inom socialtjänsten som har intervjuats i denna rapport, beskriver arbetet med de ensamkommande marockanska barnen och ungdomarna som extra svårt. Huvudorsaken, menar de, är att denna grupp inte alltid söker asyl när de kommer till Sverige. De som söker asyl, gör det ofta i samband med att de grips av polis. De som väljer att inte söka asyl, har socialtjänsten svårare att hjälpa, eftersom kommunen då själv måste stå för hela kostnaden vid alla vårdplaceringar. För asylsökande ensamkommande barn och ungdomar bekostar Migrationsverket nästan alla boende- och vårdplaceringar.

Ett annat problem för socialtjänsten, och självklart också för ungdomarna själva, är att en stor del av de nordafrikanska barnen och ungdomarna, som placeras av socialen på olika boenden, ofta avviker inom kort och återvänder till livet på gatan. I vissa fall placeras dessa ungdomar till slut på låsta SIS-boenden. Men SIS-platserna är

få och kön till dessa hem ofta väldigt lång. Socialsekreterare vi talat med förklarar också att de nordafrikanska ungdomarna ofta hinner rymma från sina boenden innan de ska placeras på ett låst SIS-boende.

Den slutsats som många socialsekreterare drar, eftersom dessa ungdomar inte får uppehållstillstånd i Sverige, är att hela poängen med hjälpen, som svenska myndigheter har att erbjuda, går förlorad. En socialsekreterare säger att hans klienter visserligen ser livet på gatan som riskfyllt, men en risk som ger pengar och att ungdomarna i vissa fall ser kontakterna de gör på gatan, som en mer långsiktig plan än att ta emot den tillfälliga hjälp som socialtjänsten har att erbjuda. Å andra sidan berättar en annan socialsekreterare att vissa av de ungdomar han har haft som sina klienter, verkligen har tagit till sig den hjälp som socialen erbjudit: skola, boende och god man.

Camilla Johansson är enhetschef på Kungsholmens familjeenhet. Liksom flera av sina kollegor ser hon just de marockanska och nordafrikanska ensamkommande barnen och ungdomarnas situation som extra svår.

– Många av de här ungdomarna har vistats i olika delar av Europa innan de kommer till Sverige. Det märks att de är rädda för myndigheter. En del barn berättar att de har blivit slagna och hamnat i fängelse. Då tänker jag att deras misstankar mot myndigheterna är en överlevnadsstrategi. De har levt under jättesvåra förhållanden redan från början. Jag tänker också att det här inte är barn som kommer från familjer, om jag pratar generellt, utan det är barn som har klarat sig själva sedan de var väldigt små. Det

finns en väldigt låg grad av tillit till vuxna. De förstår heller inte hur vårt system fungerar och vågar inte tro på vad vi säger.

Vad kan ni göra för att hjälpa dem?

– Vi har placerat många barn på olika boenden, som vi tänkt ska passa dem. Några har stannat kvar på sina boenden, men flertalet avviker. De kanske är där någon natt och äter lite, sen sticker de. På boenden där det är frivilliga placeringar kan inte personalen hindra dem från att avvika. Det är ingen som får hålla i dem och tvinga dem att vara kvar. Det vi kan göra är att tillämpa tvångslagstiftning (LVU). Där har vi i vissa ärenden fattat beslut om omhändertagande och sen underställt förvaltningsrätten ärendet.

Jakob Söderlund är socialsekreterare på Norrmalms stadsdelsförvaltning. Bland sina klienter har han också ensamkommande ungdomar från Marocko, som lever på gatan i Stockholm. Liksom andra socialsekreterare vi talat med, menar Jakob Söderlund att socialtjänsten ofta kommer i kontakt med dessa ungdomar efter att de blivit gripna för något brott.

– Ofta har det med stöld att göra, eller att de ertappas med narkotika och därför grips av polisen. Då vet jag att man här på Norrmalm i ett antal fall har ansökt om omedelbara omhändertaganden och ganska tidigt placerat ungdomarna på hem med stöd av LVU. Andra stadsdelar, tänker jag, kanske mer har försökt hitta den här frivilliga vården, så som man ska göra om man ska följa lagens intentioner till punkt och pricka.

– Den väg som ärendena med de marockanska ungdomarna generellt tar,

är att socialtjänsten börjar med att försöka hitta en placering på ett vanligt gruppboende. Det går oftast ganska snabbt över styr eftersom den här gruppen har svårt att följa regler och tider. Samtidigt har de ofta missbruksproblem och lever ett kriminellt liv. Då försöker man ändå att jobba motiverande och hålla dem kvar i öppnare vårdformer. Sen måste man från socialtjänsten flytta fram positionerna och placera dem på hem med ett tydligare fokus på behandling, snarare än den hjälp de får på vanliga gruppboende för ensamkommande ungdomar. I många fall fungerar inte det heller, utan man blir tvungen att gå in och söka efter en låst plats på ett SIS-boende.

Du beskriver det som att de verktyg ni har för att hjälpa de här barnen inte räcker till.

– Många av de här barnen och ungdomarna har levt oerhört tuffa liv från väldigt låg ålder. De jag pratat med beskriver hur de rymt hemifrån från hemska förhållanden eller blivit utkastade vid 10-11 års ålder, eller att man blivit lämnad till någon släkting och rymt för att man blivit illa behandlad. Sen hänger man på strömmen av människor som tar sig till Europa. Många har drivit runt i södra Europa – men också i Tyskland och Holland – i flera år och levt ett gatuliv. De har en väldigt lång väg till återanpassning. Sen har de oerhört dåliga chanser att få uppehållstillstånd i Sverige. Deras asylprocess är egentligen bara en väntan på avvisning. Därför är deras motivation att ta till sig hjälp från samhället, generellt sett, ganska låg. Sen finns det undantag. Men jag vet tyvärr

fler som det har gått dåligt för än som det har gått bra för.

Martin Liljenroth jobbade tills nyligen som socialsekreterare i Skarpnäck. Under sin tid där hade han tre stycken unga killar från Marocko, alla under 18 år, som sina klienter. Han upplevde det som att de marockanska killarna ständigt var i händerna på någon eller några, som de begick brott, antingen åt, eller tillsammans med och att influenserna från den kriminella världen de levde i ständigt satte krokben för den hjälp som socialtjänsten försökte ge. Men för en av hans klienter gick det faktiskt bra, så fort han hamnade i skugga från den grupp kriminella som han umgicks med.

– Jag upplevde att en av de här ungdomarna kunde vi faktiskt hjälpa på ett bra sätt. Han begick ständigt en massa brott, försvann och dök upp på olika platser och bytte identitet gång på gång. Till slut tog vi ett LVU på honom och ordnade en plats på ett SIS-boende. Det blev på något sätt hans räddning.

Martin Liljenroth berättar att på SIS-boendet hamnade han utom räckhåll för sina kriminella vänner. På sådana boenden är rörligheten och kontakten med omvärlden väldigt begränsad.

– För den här killen fungerade det bra. Han började trivas i den situationen och tyckte att det blev allt roligare att gå i skolan och få spela fotboll som en vanlig ungdom. Efterhand fick han lite större rörelsefrihet. Han kunde åka in till stan och spela biljard och gå på bio, tillsammans med någon i personalen.

Efter ungefär ett år fick han komma till ett vanligt behandlingshem som inte var låst. Till skillnad från när han tidigare bott

på boenden, rymde han inte den här gången.

– Han har fortsatt på den här positiva banan och saker och ting har börjat bli bättre med skola, nätverk och familjer runt omkring, som han har kontakt med. Samtidigt vet han ju om att han inte kommer att få stanna i Sverige. Han saknar asylskäl enligt Migrationsverket. Men han har kommit bort från kriminaliteten och drogerna och har färdigheter som han kan ta med sig ut i livet.

De erfarenheter som socialsekreterarna här ovan har av marockanska ungdomar i utsatta gatumiljöer gäller enbart minderåriga barn och ungdomar, alltså personer under 18 år. Även om den gruppen är nog så utsatt och tycks svår att nå, råder det ingen tvekan om att dessa barn har rätt till hjälp. Enligt svensk lag är socialtjänsten i Sverige skyldiga att hjälpa alla utsatta barn.

Men vad händer när barnet fyller 18 år och i lagens mening är vuxen? Vilken hjälp från socialen har man då rätt till? Dessutom, hur påverkas hjälpen om 18-åringen har ett avvisningsbeslut på sig och enligt Migrationsverket ska ut ur landet?

Enligt de socialsekreterare och enhetschefer som vi har talat med tycks även problemet i det här läget vara att de nordafrikanska ensamkommande ungdomarna avviker: går under jorden och lever som papperslösa eller lämnar Sverige. De flesta socialsekreterare vi har talat med säger att de marockanska ungdomarna ger upp hjälpen som socialtjänsten har att erbjuda strax innan de hinner fylla 18.

De som inte avviker kallas, strax innan sin 18-årsdag, till ett möte med

Migrationsverket. I detta läge har de flesta fått avslag på sin asylansökan i alla instanser och ska utvisas från Sverige. Finns det då inte något tydligt vårdbehov, exempelvis att den blivande 18-åringen har ett allvarligt drogberoende, skrivs den asylsökande ut från socialtjänsten och placeras på någon av Migrationsverkets flyktingsförläggningar i väntan på avvisning. Anser socialtjänsten däremot att ungdomen har ett vårdbehov kan ungdomen, trots ett avvisningsbeslut vara kvar inom socialens omsorg tills det att personen fyller 21. Men enligt exempelvis Jakob Söderlund, socialsekreterare på Norrmalm, är det väldigt ovanligt att personer i denna grupp får den hjälpen.

– Det är i princip bara de som fått uppehållstillstånd, som man hjälper. Det här är knepigt. Är man registrerad som asylsökande och har fyllt 18, då har kommunen inget ansvar, om det inte finns ett vårdbehov. Då är det Migrationsverkets ansvar att ta hand om de här killarna.

De här ungdomarna som fyllt 18 och ska utvisas, de hamnar i ett riktigt träsk. De ligger utanför systemet. Efter ett avvisningsbeslut blir de illegala om de inte medverkar till att åka hem. Papperslösa kallar man det för, det låter väl lite snällare.

Det är här som de nordafrikanska ungdomarnas situation blir extra problematisk.

Dessa ungdomar kan, eller vill inte återvända till Marocko, enligt ovan nämnda orsaker. Det som återstår är ett boende på någon av Migrationsverkets flyktingsförläggningar, med en dagsersättning på 24 kronor. Eller att hitta ett eget boende med en dagsersättning på 61 eller 71 kronor. Den som inte går

att verkställa får vänta i fyra år tills en ny asylansökan kan göras. Dessa boenden ligger ofta i glesbygdskommuner där ungdomarna sällan känner någon. Många väljer då att ta sig till storstäderna för att klara sig på egen hand.

I detta läge har alla de förmåner som den asylsökande ungdomen hade innan sin 18-årsdag försvunnit: möjlighet att gå i skola och att ha en god man som man kan vända sig till. Väljer ungdomarna att inte bo på en flyktingsförläggning försvinner också all inkomst, om de inte kan hitta ett eget boende. Att återvända hem till Marocko är, ens om man vill, näst intill omöjligt. De ungdomar som ännu inte sugits in i en kriminell livsstil riskerar i detta läge att bli offer för det hårda livet på gatan. Den nyblivna 18-åringen sjunker med all sannolikhet snabbt ner i en kriminalitet som till och med riskerar att kosta honom livet och samhället stora summor i häktes- och rättegångskostnader.

Barnrättsbyrån har träffat Adel. Han är en av de 200 – 300 marockanska barn, ungdomar och unga vuxna som bor på gatan i Stockholm. Hans historia är ett exempel på ett levnadsöde. Huruvida det är talande för andra marockanska ungdomar i samma situation vet vi inte. Men för dem som arbetar med denna grupp ensamkommande barn och ungdomar är Adels berättelse en lärdom om vad som kan hända när samhället stänger sina dörrar för dem som inte har någonstans att ta vägen. När Barnrättsbyrån träffar Adel sitter han på ett av Migrationsverkets låsta förvar:

– Från hamnen i Tanger kan man se över till Spanien. Så nära är det, berättar

Adel när Barnrättsbyrån träffar honom. Nyligen greps han utanför Centralstationen i Stockholm. Han var full. Ett par ordningsvakter tog honom till Polisen. På morgonen efter kördes han till förvaret.

– De säger att jag kan vara här i ett år. Det förlängs varannan månad, berättar han.

Adel har bott på gatan ända sedan han var ett litet barn. Hur han hamnade där och varför han inte har kontakt med sin mamma, vill han inte gå in på. Han bara skakar på huvudet och ler lite blygt. Men det är också det enda han inte vill berätta. Resten, sin brottslighet, drogerna och hopplösheten talar han annars väldigt öppet om.

När Adel var 13–14 år gömde han sig ombord på en av de många färjor som dagligen går mellan Spanien och Tanger i Marocko. Han berättar att det nu har blivit svårare att ta sig till Europa den vägen.

– Rederierna har scanners som ser om barn gömmer sig i lasten eller under någon lastbil eller buss.

Men Adel tog sig över Gibraltarsundet och gjorde sig ett liv på gatan i Spanien och sedan i Frankrike, Tyskland, Holland och Danmark. Han var ständigt i rörelse. Han berättar att han har arbetat som bilmekaniker, torghandlare och städare.

Som 16-åring kom han slutligen till Sverige. Han sökte asyl och eftersom han var minderårig placerades han på ett boende för ensamkommande barn i en kommun i Norrland. Där fick han kompisar och gick i skola. Han lärde sig svenska på bara några månader. För en gångs skull var livet ordnat. Men ingen berättade för honom att han inte skulle få stanna kvar i Sverige. Det var något som kröp fram efter ett tag. Hans asylansökningar kom

tillbaka med avslag. När hans 18-årsdag stod för dörren blev han kallad till ett möte med en handläggare på Migrationsverket. Beskedet var rakt: Adel skulle ut ur Sverige och eftersom han snart var vuxen blev han av med sitt boende. Istället, berättade handläggaren, skulle han bo på en flyktingförläggning i väntan på sin avresa till Marocko.

Men Adel visste att han inte kunde återvända hem, något han inte ens ville. Han saknade marockanskt ID och ambassaden skulle aldrig ge honom ett pass. Istället för att sitta på en flyktingförläggning i fyra år, tills han fick söka asyl på nytt, begav han sig till Stockholm. Han kände ingen där, men han hade levt på gatan tidigare och visste hur man överlevde.

Adels förvandling från en skötsam skolungdom till en kriminell missbrukare gick snabbt. Under de sex månader som Adel levde på gatan, har han suttit häktad i totalt 22 dagar, sålt droger, stulit, blivit utsatt för en grov misshandel, hamnat i bråk och dagligen tagit droger eller druckit alkohol för att kunna stå ut. På sex månader förvandlades en skolungdom till en grovt kriminell.

Att sälja droger var inget Adel ville göra, berättar han, eller begå andra brott för den delen. Han ville arbeta, men fick inte. Han tog kontakt med både socialen och Migrationsverket i Stockholm, men ingen ville hjälpa honom.

Nu sitter han på förvaret och väntar. Han säger att han ena dagen längtar hem till Marocko för att nästa skruva på sig av oro för vad som ska hända om han återvänder. I Marocko finns ingenting.

INTERVJU:

Ann Linde, statssekreterare hos inrikesminister Anders Ygeman

SEDAN BARNRÄTTSBYRÅN inledde arbetet med denna rapport har förutsättningarna för de ensamkommande marockanska barnen och ungdomarna förändrats – i alla fall i teorin. Den 19 januari kom inrikesminister Anders Ygeman överens med den marockanska talmannen Rachid Talbi Alami om att bilda en kommitté som ska arbeta för att möjliggöra avvísningar av de marockanska barnen och ungdomarna som saknar asylskäl i Sverige. Som denna rapport visar finns det stora hinder som försvårar ett återvändande för denna grupp: främst på grund av att de flesta av de marockanska barnen och ungdomarna inte vill återvända till Marocko. Den extremt utsatta livssituationen och utsiktslösa framtiden, som de en gång

flydde från, finns kvar. För barn som skickats till Europa för att arbeta ihop pengar åt sin familj i hemlandet skulle ett återvändande innebära ett stort nederlag. Därför är det många i denna grupp som inte vill ge den marockanska ambassaden uppgifter som kan styrka deras riktiga identitet. Samtidigt har den marockanska ambassaden i Stockholm visat ett stort ointresse att bevilja resehandlingar åt unga ensamkommande marockaner, även i de fall där den sökande har varit fullt behjälplig.

Den kommitté som Marocko och Sverige beslutade att bilda har ännu inte börjat arbeta. Det i sig är inte något konstigt, eftersom det (i skrivande stund) bara har gått knappt en månad sedan överenskommelsen länderna emellan.

Det finns inget skriftligt avtal som

binder Marocko och Sverige att faktiskt börja samarbeta i denna fråga. Hur kommittén ska ta sig an de svårigheter som omgärdar återvändandet för de marockanska ungdomarna, finns det än så länge inget svar på. Den marockanska parten, alltså talmannen, som inlett samarbetet med Sverige, har heller ingen direkt politisk makt i Marocko.

Däremot är det första gången som Marocko har tagit ett initiativ till att inleda ett samarbete kring återvändandet av ensamkommande barn och ungdomar. Barnrättsbyrån har intervjuat Ann Linde, statssekreterare hos inrikesminister Anders Ygeman, om arbetet med den svensk-marockanska kommittén.

Till Barnrättsbyrån säger hon att den största knuten att lösa, i frågan om de marockanska barnen och ungdomarna, är att fastställa deras identitet – att de faktiskt är marockaner.

– Det vi ville få ut av mötet var att Marocko skulle gå med på att ta tillbaka de marockanska barnen och ge de dem ett bra mottagande. Marocko anser att det inte kan bevisas att de här barnen verkligen är från Marocko. Det är det som är själva knuten i frågan. Är de inte från Marocko vill inte Marocko ha tillbaka dem, även om de inte har rätt att stanna i Sverige. Då diskuterade vi om vi kan hjälpa Marocko med att identifiera barnen och om Marocko behöver teknisk hjälp med exempelvis fingeravtrycksutrustning.

– Vi sa att vi ser att det här är en grupp väldigt utsatta ungdomar, men att de huvudsakligen är Marockos ansvar och inte Sveriges. Marocko bör ta tillbaka sina egna medborgare, men självklart är det

så att vi också vill att de här barnen ska få ett bra mottagande när de kommer tillbaka till Marocko. Det pratades inte om några konkreta saker, mer än att vi vill vara med och bidra till att de går att identifiera. Vi kräver naturligtvis inte att Marocko ska ta tillbaka barn som inte är marockaner. Då föreslog de att man skulle kunna ha en bilateral kommitté där man diskuterar de här frågorna. Det var något vi sa ja till.

Hur ska kommittén arbeta?

– Det ska vara myndighets- och regeringspersoner från både den marockanska och den svenska sidan. De ska arbeta med åtgärder för att de här barnen ska få ett bra mottagande, praktiska frågor som gäller verkställighet som till exempel fastställande av identitet, utfärdande av resehandlingar, åldersbedömningar och helst ett återtagandeavtal.

Gav Marocko några konkreta löften om att de verkligen kommer att börja arbeta med det här?

– Nej, men det var deras förslag att bilda en kommitté. Sen har vi pratat med många andra länder och vet att det här är jättesvårt. Varken Tyskland, Belgien eller andra länder har haft några särskilda framgångar med det här. Det här är ett långsiktigt arbete och inte något som kommer att lösas snabbt. Men det är första gången som vi har fått någon som helst positiv respons från Marockos sida gällande att ta tillbaka ensamkommande barn. Vi ser det här som en möjlighet att kunna komma framåt i den här frågan. Vi tror att arbetet med kommittén kommer att kunna starta under våren.

Talmannen i Marocko har inte någon riktig politisk makt. Vad är det som säger att hans ord faktiskt gör någon skillnad?

– Det vet vi inte. Vi vet att det är första gången som en hög företrädare för Marocko har visat att man vill göra något för att lösa den här situationen. Vi kan inte göra något annat än att lita på hans ord och fortsätta arbetet och ligga på för att det ska komma till stånd. Vi har inga illusioner om att det här kommer att bli någon quickfix, att vi på något sätt helt plötsligt skulle lyckas där massa andra länder har misslyckats.

Anders Ygeman har sagt att man är beredd att ge Marocko stöd för att kunna ta emot de här ungdomarna. Hur ska det fungera?

– Migrationsverket har ett pågående projekt i Marocko med barnrättsorganisationen Bayti och det är möjligt att det visar sig att här behöver man mer stöd för att kunna hjälpa dem i deras arbete. Då har vi sagt att vi naturligtvis är intresserade av att de barn som återvänder ska komma hem till en bra situation. Det kostar naturligtvis pengar för Migrationsverket att arbeta med Bayti och det kommer naturligtvis att kosta pengar om man behöver hjälp med ID-identifikation.

Är er bild att Marocko tidigare varit ointresserade av att hjälpa till med det?

– Det som vi måste försöka ta fasta på är att nu har man från Marockos sida kommit med ett förslag. Det intressanta är att vi kan skicka tillbaka de här barnen och att de kan få stöd när de kommer tillbaka. För de är helt utsatta och utlämnade.

Nästa gång det kommer en grupp utsatta barn som saknar asylskäl till Sverige, vad kan Sverige göra för att de inte ska hamna på gatan, ta droger och begå brott?

– Det är framförallt inom socialtjänsten som man försöker göra något åt det. Det som har varit problematiskt med de här ungdomarna är att de inte har varit intresserade av att ta emot hjälp. Det har varit ett problem: att man har placerats på HVB-hem, men att man har rymt därifrån.

Av intervjun med statssekreterare Ann Linde framgår det tydligt, att Sverige inte inom någon snar framtid är i stånd att kunna verkställa utvisningarna av de marockanska barn och ungdomar som fått avslag på sina asylansökningar. Arbetet med barnrättsorganisationen Bayti, som pågått i ett drygt år, har än så länge inte gett något resultat. Kommer mer resurser från regeringen att göra det arbetet mer framgångsrikt? Kommer exempelvis hjälp med fingeravtrycksutrustning att leda till att fler unga från Marocko går att avvisa?

De exempel som tas upp i denna rapport där personer nekats resehandlingar för att de inte finns med i familjeböcker, inte har sina fingeravtryck registrerade i folkräkningar gjorda på 70-talet, eller helt enkelt blir dåligt bemötta och misstrodda av ambassadspersonal i Sverige, visar på att den svenska regeringen har ett berg att bestiga innan syftet med kommittén kan uppnås – det vill säga att kunna skicka tillbaka de ensamkommande marockanska barnen och ungdomarna.

Även om den svenska regeringen vill ta ett ansvar för att göra ett återvändande för dessa barn och

ungdomar så bra som möjligt, är frågan vilka förutsättningar det arbetet har att lyckas. Flera av de ensamkommande marockaner som kom till Sverige som barn, är i dag vuxna. De kommer inte att få någon hjälp av Bayti. Migrationsverket säger visserligen att man letar efter en samarbetsorganisation som även ska kunna hjälpa vuxna att återvända till Marocko, men i dagsläget är det en fråga som svävar i luften. Incitamentet för dessa barn och ungdomar att vilja samarbeta med svenska myndigheter i ett återvändande, har inte stärkts av den bilaterala kommitté som Sverige och Marocko bildat. Marocko är fortfarande det land barnen valde att lämna och orsakerna till barnens migration har inte försvunnit. I Sverige kvarstår det limbo som dessa barn möter dagen de fyller 18. Bortsett från de som har ett stort vårdbehov, försvinner all hjälp och trygghet från socialtjänsten när de i lagens mening blir vuxna. För de som inte vill sitta och vänta på en flyktingförläggning någonstans i Sverige, eller i ett boende man själv ordnat, tycks det som att dessa ungdomar ser livet på gatan som den enda rimliga utväg de kan ta.

De marockanska barnens uppväxt kan vi göra väldigt lite åt. Det är den

marockanska regeringens ansvar. Men för att undvika onödigt lidande för denna grupp i Sverige, efter att de fått avslag, kan det finnas åtgärder att ta till. Polisen larmar om en skenande brottslighet bland de ensamkommande unga som inte har möjlighet till uppehållstillstånd i Sverige. Är det då klokt av samhället att dra undan mattan för dessa utsatta ungdomar dagen de fyller 18 år? Skulle det finnas en poäng i att låta hjälpen från socialtjänsten per automatik få fortsätta även om ungdomarna har ett beslut om avvísning på sig – för att på så sätt hindra att de faller in i brottslighet och ett drogberoende? Går det att hitta andra vårdformer, som skulle kunna fungera bättre på barn och ungdomar som hela sitt liv fått lära sig att vuxna och myndigheter inte är att lita på? Vad kan svenska myndigheter dra för lärdomar av hanteringen av de omkring 1200 marockanska ensamkommande barn och ungdomar som har sökt asyl i Sverige de senaste åren?

De åtgärder som utförs idag av myndigheter fungerar uppenbarligen inte, ska vi fortsätta med de icke fungerande åtgärderna eller kan man tänka nytt kring denna grupp barn för att på så sätt fånga upp dem och ge dem adekvat och fungerande hjälp?

BARNRÄTTSBYRÅNS FÖRSLAG PÅ FÖRÄNDRINGAR

i mottagandet av ensamkommande barn utan asylskäl

MENINGSLÖSHET. OCH sökandet efter mening. En outhärdlig känsla och ett allmänmänskligt behov. Det är två teman som är genomgående i Barnrättsbyråns arbete med de marockanska ungdomarna som lever på våra gator. När samhället och vuxna i ungdomarnas omgivning inte kan erbjuda något hopp om en meningsfull framtid finns det två alternativ. Ge upp. Eller ta kontroll över sitt eget liv med de verktyg som finns till hands.

De flesta verkar vara överens – de verktyg och insatser som samhället hittills tillhandahåller och testat för målgruppen marockanska ungdomar som fått avslag fungerar inte. De flesta är även överens om att konsekvenserna av att hjälpen

faktiskt inte hjälper är mycket allvarliga, både för ungdomen och samhället i stort i form av mänskligt lidande, missbruk och kriminalitet.

Vad som än händer mellan Marocko och Sverige och eventuella avtal framåt kommer vi att ha barn och ungdomar som lever på våra gator inom den närmsta framtiden. Då har vi också ett ansvar för dem. Den här rapporten visar tydligt att under rätt förutsättningar och med rätt insatser kan dessa ungdomar, trots sin svåra start i livet, fungera och utvecklas precis som andra ungdomar.

Det är en svår fråga som inte erbjuder några enkla svar. Men att det är svårt betyder inte att vi inte har en skyldighet att försöka. Vi kan inte hävda att vi inte

har någon aning om vad som behövs. Vi kan inte hävda att vi är maktlösa. Frågan är – är Sverige beredd att erbjuda dessa ungdomar förutsättningarna de behöver för att leva ett värdigt liv? Eller ställer vi oss i ledet av samhällen och vuxna som säger: ni är inte önsade. Inte här heller.

Barnrättsbyråns förslag på konkreta åtgärder för målgruppen ensamkommande marockanska ungdomar:

Gör ungdomarnas verklighet begriplig för dem

Det juridiska vakuumet måste göras begripligt för barnen och ungdomarna. Här behöver socialtjänst och Migrationsverket samverka så att det blir en sammanhållen vårdkedja som utgår från ungdomens faktiska situation: att de inte har rätt att stanna men inte heller kan verkställas inom överskådlig framtid.

Håll i ungarna även efter 18-årsdagen

För barn som får avslag på sin asylansökan och verkställighet inte är realistisk inom överskådlig framtid bör placering, skolgång och andra stödinsatser fortgå även efter 18-årsdagen och upp till 21 år.

Nya mer flexibla boendeformer

För ungdomar som redan lever på gatan: erbjud tak över huvudet och andra basala insatser som utgår från ungdomarnas egna idéer, önsksningar och styrkor. Genom begriplighet och meningsfullhet och tillgång till trygga vuxna blir boendet en källa till trygghet.

Meningsfull sysselsättning – erbjud vettiga alternativ till ett liv på gatan

Daglig verksamhet med möjlighet till tillitsfulla relationer till vuxna och meningsfull sysselsättning, såsom praktik och utbildning.

Få ett slut på det juridiska vakuumet

När verkställighet inte är möjlig – exempelvis på grund av att ett juridiskt vakuum föreligger – bevilja barn och ungdomar permanent eller tillfälligt uppehållstillstånd utifrån 12 kapitlet 18 § utlänningslagen (2005:716). Vad gäller barn är denna väg i linje med 1 kapitlet 10 § där det framgår att i fall som rör barn ska särskilt beaktas vad hänsynen till barnets bästa kräver.

(Observera dock att det i lagrådsremissen "Begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige" föreslås att tillstånd enligt 12 kapitlet 18 § ska bli ettåriga. Detta innebär att barn och ungdomar som berörs av detta lagrum inte kommer kunna beviljas permanenta uppehållstillstånd från den 31 maj 2016 då denna lag föreslås träda i kraft.)

KÄLLOR:

Utsatta barn i Marocko, Rapport 2013, Migrationsverket
Rapport avseende Brottsofferaktiviteter minderåriga utan permanent hemvist och utan vårdnadshavare i Sverige RUS rapport nr. 115/15, 2015, Polisen
Between agency and repression: Moroccan children on the edge, November 2012, CHILDREN S GEOGRAPHIES
Migrationsverkets statistik över antal asylsökningar ensamkommande barn 2010 till 2015
Migrationsverkets statistik över antalet beviljade asylsökningar för ensamkommande barn mellan 2010 till 2015

LÄNKAR:

www.svd.se/barnen-som-inte-finns
www.svt.se/ug/se-program/uppdag-granskning-avsnitt-2-1
www.svt.se/ug/vi-vet-inte-hur-vi-ska-na-dem
www.svt.se/nyheter/inrikes/bo-oacceptabelt-att-barnen-lever-pa-gatan
www.svt.se/ug/han-lever-utanfor-samhället
www.svt.se/ug/vi-har-alltid-varit-pa-gatan
www.aftonbladet.se/nyheter/krim/article21534242.ab
www.dn.se/nyheter/sverige/polisen-en-del-av-gatubarnen-var-radda-att-vi-skulle-ge-dem-stryk/
www.dn.se/nyheter/sverige/kraftig-okning-av-brott-bland-gatubarn/
www.sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=160&artikel=6262816
www.dn.se/nyheter/sverige/ungdomarna-flyr-fran-misar-och-ojamlikhet/
www.expressen.se/kvallsposten/fokus-pa-barnets-dubbla-utsatthet/
www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/For-dig-som-ar-vuxen-och-har-sokt-asyl/Om-du-far-avslag-pa-din-ansokan/Nya-handelser-efter-avslag.html
www.migrationsverket.se/Privatpersoner/Skydd-och-asyl-i-Sverige/Efter-beslut/Om-du-far-avslag-pa-din-ansokan/Nya-handelser-efter-avslag.html
www.svd.se/gatubarnen-intresserar-inte-marocko
sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3304&grupp=6362&artikel=6269963
sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3304&grupp=6362&artikel=6273579
www.dn.se/nyheter/sverige/marocko-vagrar-diskutera-gatubarnen-med-sverige/
sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5631324
sverigesradio.se/sida/gruppsida.aspx?programid=3304&grupp=6362&artikel=6112462
sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1650&artikel=6112639
lokalt.folkpartiet.se/politiker/eu-val/marit-paulsen/artiklar/det-behovs-en-ny-fiskepolitik-i-eu/
www.regeringen.se/artiklar/2015/11/regeringen-foreslar-atgarder-for-att-skapa-andrum-for-svenskt-flyktingmottagande/
www.svt.se/nyheter/inrikes/kallor-inget-erkannande-av-vastsahara
www.dn.se/nyheter/sverige/samarbete-inlett-for-att-skicka-tillbaka-gatubarn/

FOTO: JESSICA SÖDERBERG

Presentation av författaren

Peter Leander är frilansjournalist och verksam i Stockholm. Han har tidigare skrivit flera rapporter åt tankesmedjan Arena Idé, bland annat om Polisens arbete med inre utlänningskontroller. Peter Leander har arbetat som reporter på tidningen Byggnadsarbetaren, Expressen och Dagens Arena. 2010 nominerades han till Guldspaden och vann samma år Fackförbundspressens journalistpris för Bästa nyhet och Bästa nyhet på nätet.

”

**Jag upplevde att en
av de här ungdomarna
kunde vi faktiskt
hjälpa på ett bra sätt.**

Martin Liljenroth

BARNRÄTTSBYRÅN.

”De oönskade ”

är en rapport om hur svenska myndigheter arbetar med gruppen ensamkommande barn och ungdomar från Marocko. I rapporten intervjuas bland annat myndighetspersonal från Polisen, Migrationsverket och socialtjänsten. Rapporten fokuserar på det limbo som dessa unga hamnar i när de får avslag på sina asylansökningar och ska utvisas. Eftersom de inte får stanna i Sverige men samtidigt inte kan återvända hem tvingas många ut i utsatthet.

